

**TALABALARDA IQTISODIY MADANIYATNI  
SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARI**

*Samarkand viloyat, Samarkand shahar*

***Axmedova Farida Axmedovna***

*65 - umumtalim maktabi matematika o'qituvchisi*

[faridaaxmedova571@gmail.com](mailto:faridaaxmedova571@gmail.com)

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada talabalarda iqtisodiy madaniyatni shakllantirishning pedagogik asoslari va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari yoritilgan. Iqtisodiy madaniyat talabaning iqtisodiy bilimlarga ega bo'lishi, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishi, tejamkorlik, mas'uliyat, tadbirkorlik va mustaqil iqtisodiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini o'z ichiga oladi. Maqolada oliy ta'lim jarayonida interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha texnologiyasi, keys-stadi, didaktik o'yinlar va raqamli ta'lim vositalaridan foydalanishning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, talabalarning iqtisodiy tafakkuri va moliyaviy savodxonligini rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar ko'rsatib berilgan.

**Kalit so'zlar:** iqtisodiy madaniyat, iqtisodiy tarbiya, iqtisodiy savodxonlik, talaba, pedagogik texnologiya, iqtisodiy tafakkur, moliyaviy savodxonlik, interfaol metod, loyiha ta'limi, raqamli ta'lim.

**Kirish**

Bugungi kunda jamiyatning iqtisodiy rivojlanishi, raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi va bozor munosabatlarining takomillashuvi yoshlarning iqtisodiy bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishni muhim pedagogik vazifalardan biriga aylantirmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar nafaqat nazariy bilimlarni egallashi, balki kundalik hayotda iqtisodiy jihatdan to'g'ri qaror qabul qilish, daromad va xarajatlarni rejalashtirish, mablag'lardan oqilona foydalanish hamda iqtisodiy jarayonlarni tahlil qilish

ko'nikmalariga ham ega bo'lishi zarur.

Iqtisodiy madaniyat iqtisodiy bilim va ko'nikmalarni amaliy faoliyatda qo'llash bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u shaxsning iqtisodiy jarayonlarga munosabati va xulq-atvorida namoyon bo'ladi. Zamonaviy tadqiqotlarda ham talabalarning iqtisodiy savodxonligini rivojlantirishda amaliy topshiriqlar, interfaol metodlar, shaxsiy moliyani boshqarish va raqamli iqtisodiy xavfsizlik masalalariga e'tibor qaratish zarurligi ta'kidlanadi.

### **Asosiy qism**

Talabalarda iqtisodiy madaniyatni shakllantirish murakkab va uzluksiz pedagogik jarayon hisoblanadi. Mazkur jarayonda talabaning iqtisodiy bilimlari, amaliy ko'nikmalari, iqtisodiy tafakkuri va mas'uliyatli xulq-atvori bosqichma-bosqich rivojlantiriladi.

Iqtisodiy madaniyatning asosiy tarkibiy qismlariga iqtisodiy bilim, iqtisodiy tafakkur, moliyaviy savodxonlik, tejamkorlik, tadbirkorlik ko'nikmalari va iqtisodiy mas'uliyatni kiritish mumkin. Talaba iqtisodiy hodisalarni tushunishi bilan birga, ularni kundalik hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishi ham muhimdir.

Talabalarda iqtisodiy madaniyatni shakllantirishda pedagogik texnologiyalar alohida ahamiyatga ega. Chunki an'anaviy ma'ruza va tushuntirish metodlari bilan bir qatorda talabaning faol ishtirokini ta'minlaydigan zamonaviy texnologiyalardan foydalanish iqtisodiy bilimlarni amaliy ko'nikmaga aylantirish imkonini beradi. Tadqiqotlarda loyiha asosidagi ta'lim, keys-tahlil, interfaol metodlar va raqamli vositalar iqtisodiy kompetensiyalarni rivojlantirishning muhim vositalari sifatida ko'rsatilgan.

### **Interfaol ta'lim texnologiyalari**

Interfaol metodlar talabalarning iqtisodiy masalalarni mustaqil tahlil qilishlari va o'z fikrlarini asoslashlariga yordam beradi. "Aqliy hujum", "Bahs-munozara", "Klaster", "B-B-B", "Fishbone" kabi metodlardan iqtisodiy mavzularni o'rganishda foydalanish mumkin.

Masalan, "Oilaviy byudjetni qanday rejalashtirish kerak?" mavzusida talabalar guruhlariga bo'linib, daromad va xarajatlarni tahlil qiladilar. Bunday

topshiriqlar nazariy bilimlarni real hayotiy vaziyatlar bilan bog'lash imkonini beradi.

### **Loyiha texnologiyasi**

Loyiha texnologiyasi talabalarning mustaqil izlanishi va amaliy faoliyatini tashkil etishda samarali vositalardan biridir. Talabalarga “Shaxsiy byudjetim”, “Tejamkorlik rejam”, “Kichik biznes loyihasi”, “Talaba uchun moliyaviy reja” kabi loyihalarni ishlab chiqish topshirig'i berilishi mumkin.

Loyiha davomida talaba ma'lumot to'playdi, iqtisodiy muammoni aniqlaydi, hisob-kitoblarni amalga oshiradi va o'z yechimini taqdim etadi. Natijada unda rejalashtirish, tahlil qilish, hisob-kitob yuritish va qaror qabul qilish ko'nikmalari rivojlanadi.

### **Keys-stadi texnologiyasi**

Keys-stadi, ya'ni aniq vaziyatlarni tahlil qilish texnologiyasi iqtisodiy madaniyatni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Bunda talabalarga real hayotga yaqin iqtisodiy vaziyat beriladi va ular muammoning sabablarini aniqlab, muqobil yechimlarni ishlab chiqadilar.

Masalan, talabaga cheklangan miqdordagi oylik daromad va bir nechta xarajatlar ro'yxati beriladi. Talaba ushbu mablag'ni oziq-ovqat, transport, ta'lim, jamg'arma va boshqa ehtiyojlar o'rtasida taqsimlashi kerak. Bu usul iqtisodiy fikrlash va moliyaviy mas'uliyatni rivojlantiradi.

### **O'yin texnologiyalaridan foydalanish**

Iqtisodiy o'yinlar talabalarning darsdagi faolligini oshirish va iqtisodiy tushunchalarni amaliy tarzda o'zlashtirishga yordam beradi. “Bozor”, “Tadbirkor”, “Investor”, “Bank” kabi rolli o'yinlar orqali talabalar iqtisodiy munosabatlarning turli ishtirokchilari faoliyatini modellashtirishlari mumkin.

O'yin jarayonida talabalar iqtisodiy qarorlarning natijalarini kuzatadilar va o'z xatti-harakatlarining iqtisodiy oqibatlarini tushunib boradilar.

### **Raqamli texnologiyalardan foydalanish**

Raqamli iqtisodiyot sharoitida iqtisodiy madaniyatni shakllantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muhimdir. Elektron

jadvallar, ta'lim platformalari, moliyaviy kalkulyatorlar va raqamli simulyatsiyalar orqali talabalar iqtisodiy jarayonlarni amaliy o'rganishlari mumkin.

Shuningdek, raqamli moliyaviy xizmatlardan xavfsiz foydalanish, onlayn to'lovlar, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va moliyaviy firibgarliklarning oldini olish masalalariga ham e'tibor qaratish lozim. Zamonaviy tadqiqotlarda raqamli iqtisodiy xavfsizlik iqtisodiy savodxonlikning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rsatilmoqda.

### **Talabalarda iqtisodiy madaniyatni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari**

Talabalarda iqtisodiy madaniyatni samarali shakllantirish uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni yaratish maqsadga muvofiq:

1. Ta'lim mazmunini amaliy hayotiy vaziyatlar bilan bog'lash.
2. Talabalarning mustaqil iqtisodiy fikrlashini rivojlantirish.
3. Interfaol va innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish.
4. Moliyaviy savodxonlikka oid amaliy mashg'ulotlarni ko'paytirish.
5. Loyiha va muammoli topshiriqlar orqali mustaqil faoliyatni tashkil etish.
6. Raqamli ta'lim vositalaridan samarali foydalanish.
7. Talabalarning iqtisodiy tashabbuskorligi va tadbirkorlik ko'nikmalarini qo'llab-quvvatlash.

Shu bilan birga, iqtisodiy madaniyatni shakllantirish faqat bitta fan doirasida emas, balki turli fanlar va tarbiyaviy faoliyat bilan integratsiyalashgan holda amalga oshirilishi maqsadga muvofiq. Iqtisodiy tarbiyada amaliy faoliyat, innovatsion metodlar va ta'lim jarayonining o'zaro uyg'unligi muhim omil sifatida qayd etiladi.

### **Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, talabalarda iqtisodiy madaniyatni shakllantirish zamonaviy oliy ta'limning muhim vazifalaridan biridir. Iqtisodiy madaniyat talabaning iqtisodiy bilimlarni egallashi bilan cheklanmay, ushbu bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llashi, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishi, tejamkorlikka amal qilishi va mustaqil iqtisodiy qarorlar qabul qila olishini ham nazarda tutadi.

Mazkur jarayonda interfaol metodlar, loyiha texnologiyasi, keys-stadi, o'yinli ta'lim va raqamli texnologiyalardan foydalanish talabalarning iqtisodiy tafakkuri va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, real hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar talabaning iqtisodiy bilimlarini mustahkamlash va ularni kundalik faoliyat bilan bog'lash imkonini beradi.

Shunday qilib, oliy ta'lim jarayonida iqtisodiy madaniyatni shakllantirishga kompleks yondashish, ta'limning amaliy yo'nalishini kuchaytirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan tizimli foydalanish talabalarni mustaqil hayotga tayyorlashning muhim sharti hisoblanadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2020.
2. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.
3. Xolmatov N. Talabalarda iqtisodiy madaniyatni shakllantirishning pedagogik asoslari. – Toshkent: Ilm Ziya, 2021.
4. Lusardi A., Mitchell O. S. The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. Journal of Economic Literature, 2014.
5. Raxmatullayeva D. R. Innovatsion yondashuv asosida professional ta'lim muassasalari o'quvchilarida tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish metodikasi. – Toshkent, 2023.
6. Qo'chqorov N. Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari. Maktabgacha va maktab ta'limi jurnali, 2026.